

OD AKADEMSKEGA DOZOREVANJA DO POGUMNEGA VKLJUČEVANJA V SVETOVNO ZNANSTVENO SKUPNOST

Ob praznovanju 50. obletnice Fakultete za družbene vede (FDV) sem zapisal, da delujejo 50-letnice v človeškem življenju rahlo stresno in da so glede tega institucije na boljšem, saj je ob njihovih častitljivih jubilejih pol stoletja znamenje zrelosti, preizkušene kakovosti, ki bo postajala še boljša (Grizold, 2010: 225).

V letu 2014 slavi 50-letnico rasti, razvoja in zrelosti tudi revija Teorija in praksa (TiP). Izhajati je začela leta 1964 kot mesečnik za družbeno-politična vprašanja. Že od vsega začetka ji je bil dodeljen status osrednje fakultetne revije, ki posveča posebno pozornost vprašanjem družbenih ved, zlasti tistih disciplin, ki jih je uvedla Univerza v Ljubljani šele po drugi svetovni vojni in so dobile domicil na današnji Fakulteti za družbene vede. TiP vse odtlej prispeva k njihovemu utemeljevanju in kritičnemu preverjanju njihovega delovanja na področju teorije in prakse. Sociologija, politologija, novinarstvo, nato tudi komunikologija in obramboslovje, v devetdesetih kulturalologija ter kasneje še tržno komuniciranje in družboslovna informatika so si morale izboriti akademski status. Danes samo pregled objav kaže, da je njim in reviji to več kot uspelo.

Jubilejno 50. obletnico izhajanja revije Teorija in praksa obeležujemo celo letošnje leto, predvsem z izdajanjem posebnih tematskih števil, s katerimi želimo opozoriti tudi na nekatere aktualne družbene izzive, probleme ter možne rešitve doma in v svetu. V tej, zadnji letošnji številki TiP zaokrožujemo naš jubilej z uvodnikom, katerega namen je posredovati kritičnim bralkam in bralcem razmislek o vlogi in poslanstvu naše revije v aktualnem in kritičnem trenutku v Sloveniji in svetu.

Ko je TiP praznovala 40-letnico izdajanja, je akad. prof. dr. Zdravko Mlinar uredil tematsko številko, v kateri je bil poseben vsebinski sklop namenjen obravnavi nekaterih razvojnih vidikov revije v štirih desetletjih njenega izhajanja. V uvodniku bom navedel zgolj nekatere prispevke, ki izpostavljajo temeljne zgodovinsko-časovne in vsebinske razsežnosti delovanja revije v ožjem, fakultetnem, slovenskem in mednarodnem okolju.

Kramberger in Jug (2004: 84–113) sta v prispevku poudarila predvsem »institucionalno transformacijo« fakultetnega in širšega slovenskega družbenega okolja ter ugotovila, da je TiP na začetku delovala v spolitiziranem okolju in zapletenem obdobju slovenske novejšje zgodovine, v katerem je »moč avtoritarnega znanja le počasi popuščala, pa so se tudi skozi objave v reviji TiP vseeno uspele konstituirati nekatere družboslovne discipline«

(Kramberger in Jug, 2004: 101). V tem obdobju je bilo razmerje med znanstvenimi in strokovnimi članki, objavljenimi v TiP, v korist strokovnih.

Lukšičeva razprava (2004: 67–83) se je osredotočala na periodizacijo TiP v štiridesetih letih delovanja na temelju dveh kriterijev, akademskega in političnega. Glede na ta kriterija deli 40-letno izhajanje revije na tri obdobja: prvo obdobje od leta 1964 do 1972, drugo od 1973 do 1995 in tretje od 1996 do 2003. Lukšič (ibid.) ugotavlja, da je TiP v prvem obdobju »uvajala nov model intervencije v politično razpravo in hkrati spodbujala razvoj strok v okviru Visoke šole za politične vede. V drugem obdobju se je bolj posvečala strokovnim člankom, plačevala pa je še davek ujetosti v politični sistem, v tretjem obdobju pa je že postala povsem akademska revija«.

Nedvomno je TiP z objavljanim znanstvenoraziskovalnih dognanj že 50 let tudi pomemben študijski vir za študente družboslovja in humanistike ter tako pomembno vpliva na razvoj družboslovja na Slovenskem in profesionalizacijo družboslovnih disciplin ter sledi temeljnim dilemam v znanstveni in družbeno-politični realnosti doma in v svetu ter jih pomaga razreševati. Podatki kažejo (gl. priloge s tabelami in grafi), da je osrednja skrb uredniških odborov revije v zadnjem desetletju posvečena še kakovostnejšim objavam, ki postopno odpirajo prostor reviji v mednarodno znanstveno skupnost in jo uvrščajo v kakovostne mednarodne baze. Prav tako tabele kažejo, da je TiP v zadnjem desetletju naredila pomemben korak naprej pri svojem dozevanju in krepitevi kakovosti tako, da:

1. povečuje odprtost pri naboru avtorjev in avtoric izven FDV in tudi izven Slovenije,
2. odpira aktualna in pereča družbena vprašanja doma in v svetu, še zlasti s posebnimi tematskimi številkami,
3. zagotavlja večjo dostopnost svojih objav (prek spleta) v Sloveniji in v tujini ter
4. zagotavlja dvojezične objave in s tem krepi vključevanje v mednarodni prostor ter hkrati prispeva k ohranjanju znanstvene razprave v slovenskem jeziku in oblikovanju slovenske družboslovno-humanistične terminologije.

Z gotovostjo je mogoče trditi, da je 50-letnica izhajanja TiP za današnje razmere prav častitljiv dosežek – upoštevajoč dejstvo, da pisana beseda v revijah in knjigah zadnja desetletja tudi na Slovenskem še komaj kljubuje močnemu valu razvoja in uporabe interneta, ki prek računalniških omrežij zagotavlja stalno dostopnost (t.i. »on line«) strokovno-znanstvene literature. Poleg tega smo v zadnjem desetletju soočeni z radikalnim zmanjšanjem finančnih sredstev, ki jih slovenske vlade namenjajo za izhajanje znanstvenih revij in knjig. In to kljub temu, da kot mlada država – poleg izobraženih in usposobljenih strokovnih kadrov za vodenje in upravljanje države

– potrebujemo tudi strokovna izhodišča za kakovostno in uspešno izvajanje državnih razvojnih prednostnih nalog in procesov odločanja. Tako bi se izognili zastoju države ob vsakokratni menjavi vlade, saj bi bile prednostne naloge utemeljene na strokovnih izhodiščih, torej neodvisne od dnevne politike, ampak kot strategija skupnega dobrega, ki bi vodila vsakokratno vlado ne glede na ideološko barvo.

Spominjam se, s kolikšno vnemo, zanimanjem, zadovoljstvom in hvaležnostjo so generacije študentov in študentk na FSPN, FDV v 70., 80. in na začetku 90. let prejšnjega stoletja prebirale in študirale strokovno-znanstvena besedila, ki so jih naši in tuji profesorji in profesorice ter družboslovni raziskovalci in raziskovalke objavljali v TiP. To je bilo obdobje, ko tudi tuja strokovno-znanstvena literatura še ni bila prosto in lahko dostopna študirajočim družboslovcem ne le na FDV, ampak tudi bolj ali manj na celotni ljubljanski univerzi. Zato je bila TiP že takrat uveljavljena kot osrednja revija na FDV in ena od poglobitvenih družboslovnih revij na Slovenskem.

90. leta prejšnjega stoletja so bila v Sloveniji v znamenju osamosvojitve od SFRJ ter vzpostavitve in mednarodnopravne uveljavitve samostojne države. To je odmevalo tudi v člankih v TiP, ki so s kritično refleksijo, kot se za znanstveno družboslovje spodobi, analizirali in vrednotili družbene procese in pojave v slovenski, evropski in nastajajoči globalni družbi.

V tem obdobju se je TiP dokončno uveljavila kot interdisciplinarna družboslovna revija, ki ji je FDV kot javna institucija še lahko zagotavljala materialno-finančne temelje in strokovne kadre za njeno izhajanje. To je med drugim pomenilo, da si je lahko fakulteta »privoščila« sistemizirano delovno mesto glavnega urednika in sekretarja oziroma sekretarke revije, ki sta se lahko poln delovni čas in še preko posvečala vsebinskemu delu revije (nabor člankov, recenzentski postopek, korekture besedil, njihova priprava za prelom in tisk, distribucija revije idr.). V prvem desetletju novega tisočletja se je to stanje poslabšalo, zato ima revija zadnjih 15 let na voljo le še glavne urednike, ki svoje delo pri reviji opravljajo honorarno, in sekretarko, ki je poleg tega zaposlena še v fakultetni založbi.

Slovenska družba in država v zadnjih dveh desetletjih še vedno izpopolnjujeta svoj institucionalni okvir moderne liberalne državnosti, s katerim naj bi bili kos notranjim družbenim in mednarodnim izzivom ter problemom hitro spreminjajočega se in nestabilnega sveta. Pri tem pa se preveč ubadata z odpravljanjem posledic »otroških bolezni« v procesu tranzicije iz prejšnje republike v socialistični federativni državi v samostojno suvereno državo, ki naj bi uredila svoj ustavnopravni okvir in zagotavljala delovanje pravne države, spoštovanje človekovih pravic, okvir za delovanje tržnega gospodarstva idr. V nekaj več kot dveh desetletjih Sloveniji ni uspelo uspešno izpeljati tranzicije niti vzpostaviti novega vrednotnega sistema, ki bi lahko prispeval k zagotavljanju potrebne družbene kohezije in preseganju stanja

družbene anomalije, v katerem smo danes. Glavni razlogi za to so zagotovo pomanjkanje državotvornih tradicij v dosedanji zgodovini, nezrelost in slabo strateško delovanje nastajajoče politične in drugih elit pri vodenju in upravljanju države, nizka stopnja politične, pravne in sploh obče kulture pri nas, premajhna proaktivnost civilne družbe pri nadzoru politične oblasti in pri sodelovanju v formalnih procesih odločanja na ravni države idr. O vsem tem se v Sloveniji že leta govori, piše in razpravlja. Žal brez učinka. Naš ugledni in mednarodno priznani pisatelj, pesnik in dramatik Evald Flisar je stanje v Sloveniji slikovito opisal z besedami: »Domovina mi je poleg priznanja in veselja ob zavesti, da sem spet tam, kamor sodim, prinesla tudi razočaranja, ki so iz leta v leto večja. Prinesla mi je strah, da mogoče kljub dobrim namenom nismo sposobni za to, da bi se šli državo. Da smo mogoče rahlo prevzetni in rahlo butasti in da to dvoje skupaj vse prehitro pripelje do trmastih sporov ter nazadnje do kaosa. In da pogosto ne obvladamo niti najpreprostejših stvari« (Flisar, 2001: 207). Še konkretnější je bil v tem pogledu ugledni raziskovalec mednarodnih odnosov Zlatko Šabič, ki se zavzema za »resen premislek o smernicah slovenske zunanje politike, ki bi morale: voditi k opredelitvi vizije Slovenije za naslednje desetletje ali dve; opredeliti cilje, ki sledijo tej viziji, ter oblikovati strategijo, kako cilje doseči« (Šabič, 2014: 8–10). In takšnih resnih premislekov nam manjka na čisto vseh področjih delovanja naše države, manjka nam vizije, zakaj pravzaprav državo sploh imamo. Za pljenje in razprodajo našega skupnega premoženja, tajkunicizacijo prej dobro delujočih podjetij, uničevanje javnega zdravstva, šolstva in drugih javnih služb, uklanjanje pritiskom kapitala in pritlehnim zasebnim interesom? Zdi se, da ni ostala niti lučka na koncu predora.

Zato slovenska družba in njen institucionalni državni okvir v današnjih slovenskih, evropskih in svetovnih razmerah bolj kot kadarkoli doslej nesporno potrebujeta zlasti dvoje: prvič, jasno zavedanje vseh nas na splošni družbeni ravni, da smo prvič v svoji zgodovini dobili priložnost vpovstaviti svojo državo, s katero lahko ne le oblikujemo in uresničujemo lastno vizijo in strategijo zagotavljanja fizičnega preživetja svoje nacije, ampak lahko tudi sami izbiramo tiste prednostne naloge, ki vodijo v zagotavljanje družbenega razvoja, varnosti in blaginje lastnih državljanov. Pri krepitvi tega zavedanja imajo kulturne, politične, intelektualne in druge elite, sploh pa civilna družba še posebej pomembno vlogo in odgovornost.

In drugič, po vključitvi v EU in Nato potrebuje Slovenija na državni ravni jasno izdelano vizijo in strategijo nadaljnega razvoja, ki bo temeljil na novem, modernem, humanem in demokratično oblikovanem vrednotnem sistemu ter bo omogočal pošteno igro, spoštovanje drugega in njegovih dosežkov, spravljivost namesto zamere in maščevalnosti do drugih in drugačnih, soočanja namesto zahrbtnosti, prizanesljivo odkritost do drugih in neprizanesljivost do sebe, težnje k sodelovanju in družbeni integraciji

(Flisar, 2011: 93). Moderne kulturno-civilizacijske prvine novega slovenskega vrednotnega sistema so *conditio sine qua non*, da bomo v 21. stoletju kot družba in država lahko uspešno demokratično in humano dosegali ustrezno stopnjo družbene kohezije ter z intelektualnim kapitalom in politično modrostjo zagotavljali skupno dobro v vse bolj nepredvidljivem mednarodnem okolju. Glede na to, da slovenske vlade neprestano kadrujejo ljudi na najodgovornejša mesta v družbi in državi po strankarskih, namesto po strokovnih kriterijih, bo morala biti še zlasti civilna družba aktivnejša kot doslej.

Prepričan sem, da bo k uresničitvi tega kulturno-civilizacijskega cilja in imperativa slovenske družbe in države na začetku tretjega tisočletja še naprej tvorno prispevala svoj delež tudi revija Teorija in praksa, saj se v zadnjem desetletju posveča ne le tistim kakovostnim objavam, ki jo postopno uvrščajo v najbolj prepoznavne mednarodne baze, ampak tudi tistim izvirnim in preglednim znanstvenim člankom ter posebnim tematskim izdajam, ki s svojimi dognanji in kritično znanstveno refleksijo ter vrednotenjem družbenega dogajanja doma, v Evropi in širše v sodobnem svetu prispevajo k obveščenosti ter krepijo odgovornost državnih in nedržavnih deležnikov pri reševanju konkretnih družbenih problemov doma in v svetu.

Bilo bi zgolj ime revije in suhoparna kronologija, če ne bi bilo avtorjev in avtoric, sodelavcev in sodelavnic, ki so teh 50 let izhajanja izpolnili z vsebino. Podpisani v tem kratkem jubilejnem zapisu ne morem narediti, da bi vsakega od njih posamično dosegla beseda zahvale. Mnogih tudi ni več med živimi. Lahko pa v našem skupnem imenu nanje naslovim izraze naše hvaležnosti, ker so sestavili pričevanje o stremljenju po razvoju znanosti, zlasti slovenske. *Littera scripta manet*.

S spoštovanjem,
Anton Grizold
glavni urednik

LITERATURA

- Flisar, Evald (2011): To Nisem Jaz. Ljubljana: Vodnikova založba (DSKG).
Grizold, Anton (2010): O sociološkem razgrinjanju življenja v prostoru in času (Uvodnik). Teorija in praksa 47 (2-3): 225-226.
Kramberger, Anton in Janez Jug (2004): Sredstvo prvotne profesionalizacije družboslovja na Slovenskem. Teorija in praksa 41 (1-2): 84-113.
Lukšič, Igor (2004): Presek ob štiridesetletnici. Teorija in praksa 41 (1-2): 67-83.
Šabič, Zlatko (2014): Tlakovanje poti k zunanjepolitični strategiji. Delo (Sobotna priloga), 2. avgust, 7-8.

Priloge:*Tabela 1: TUJE BIBLIOGRAFSKE ZBIRKE PODATKOV*

Ponudnik	Bibliografska zbirka podatkov
Elsevier	SCOPUS
EBSCOhost	Current Abstracts
EBSCOhost	International Political Science Abstracts
EBSCOhost	MLA International Bibliography
EBSCOhost	Political Science Complete
EBSCOhost	Russian Academy of Sciences Bibliographies
EBSCOhost	SocINDEX
EBSCOhost	TOC Premier
ProQuest	Social Services Abstracts
ProQuest	Sociological Abstracts
ProQuest	Worldwide Political Science Abstracts
ProQuest	Professional ProQuest Central
ProQuest	ProQuest 5000
ProQuest	ProQuest 5000 International
ProQuest	ProQuest Central
ProQuest	ProQuest Political Science
ProQuest	ProQuest Research Library
ProQuest	ProQuest Social Science Journals
ProQuest	ProQuest Sociology
ProQuest	Linguistics and Language Behavior Abstracts
De Gruyter Saur	IBZ-online
De Gruyter Saur	IBR-online
De Gruyter Saur	Dietrich's Index Philosophicus

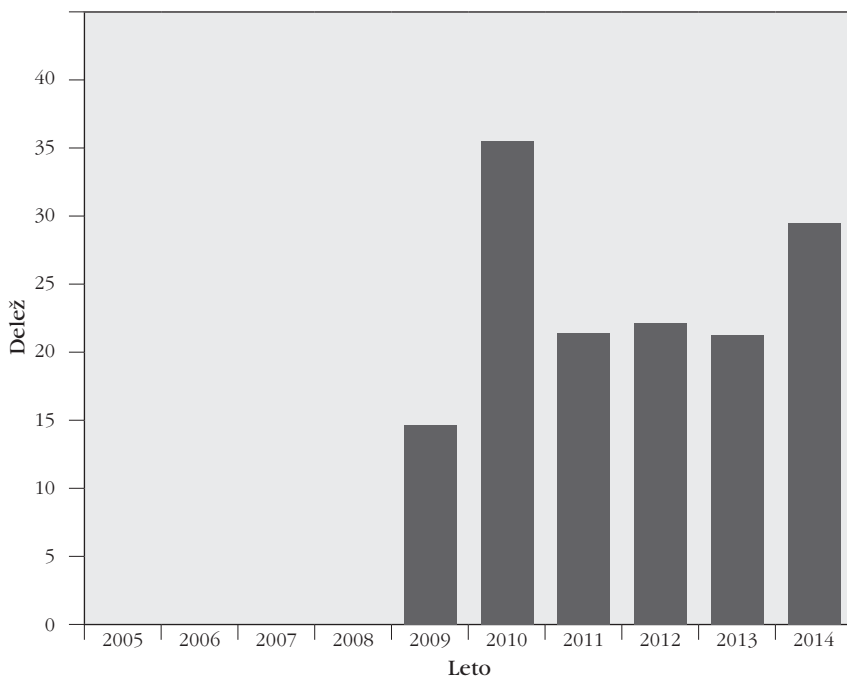
Tabela 2: TIP V BIBLIOGRAFSKIH ZBIRKAH PODATKOV¹

Vrsta zbirke podatkov	Država	Število zbirk podatkov	
		2004*	2014
bibliografska	domača	1	1
	tuja	6	23
besedilna	domača	1	2
	tuja	0	7

Iz tabele 2 je razvidno, da je bila revija TiP leta 2004 vključena v 1 domačo bibliografsko zbirko podatkov, to je v COBISS. SI. Po 10 letih je TiP vključena v 2 domači podatkovni zbirki besedil (Repozitorij Univerze v Ljubljani in Digitalna knjižnica Slovenije) in 7 tujih bibliografskih zbirk podatkov (glej tabelo 1).

Vključevanje TIP v svetovno znanstveno skupnost: grafa 1 in 2²

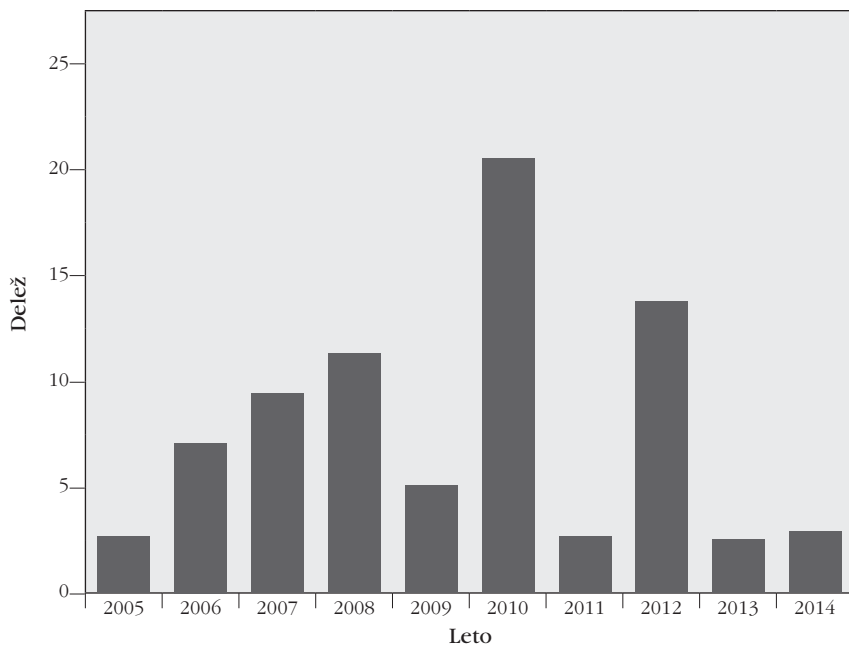
Graf 1: DELEŽ ZNANSTVENIH ČLANKOV V ANGLEŠČINI 2005–2014

¹ Podatki iz: Jug, Janez (2004): *Revija Teorija in praksa v bibliografskih in besedilnih zbirkah podatkov*. V Mlinar, Zdravko (ur.), *Demokratizacija, profesionalizacija in odpiranje v svet, Teorija in praksa* 41, (1–2): 188–198.

² Podatki: število člankov od št. 1 (2005) do št. 4 (2014).

Graf 2: DELEŽ ZNANSTVENIH ČLANKOV TUJIH AVTORJEV 2005–2014

GLAVNI IN ODGOVORNI UREDNIKI REVIJE TEORIJA IN PRAKSA 1964–2014

Leto	Glavni urednik	Odgovorni urednik
1964–1965	Stane Kavčič	Stane Kranjc
1966–1967	Stane Kavčič	Stane Kranjc
1968–1969	Stane Kranjc	Zdenko Roter
1970–1972	Stane Kranjc	Zdenko Roter
1973–1977	Adolf Bibič, glavni in odgovorni urednik	
1978–1980	Adolf Bibič	Maca Jogan, Joco Klopčič, Boštjan Markič
1981–1983	Adolf Bibič, glavni in odgovorni urednik	
1984–1986	Adolf Bibič	
1986–1988	Andrej Kirn	
1988–1994	Boštjan Markič	
1994–1995	France Vreg	
1995–2008	Igor Lukšič	
2008–2010	Anton Grizold	
2010–2015	Anton Grizold	